

Kullabladet nr 1

Medlemsblad vintern och våren 2012

för Backstugans Vänner i Upphärad

Bilden, troligen från år 1910, föreställer ett barnbarn till de första backstugusittarna på Kulla, Fredrika Andreasdotter med familj boende någonstans i Göta. Från vänster: Oscar, Fritz, Anna, Fredrika, Elsa, Carl Edvin Andersson, och framför honom sitter troligtvis hans mor, Axel och sist står Fridolf (Solveigs farfar) med sin nya cykel som naturligtvis var viktig att visa upp när fotografen kom på besök. Kortet tillhör Solveig Persson i Trollhättan.

Styrelsen 2011/12

- Ordförande** Lena Calmestrand Kyrkväktarns väg 11, Upphärad
Telefon: 44 16 21 e-post: [lena.calmestrand@telia.com](mailto:lana.calmestrand@telia.com) (vald för 2011/12)
- Vice ordförande** Alfild Olsson Hjortmossegatan 54, Trollhättan
Telefon: 48 17 76 (vald för 2010/11)
- Sekreterare** Erna Gustafsson (vald för 2011/12)
- Kassör** Aina Magnusson Västra Lindåsvägen 22, Upphärad
Telefon: 44 11 61 (vald för 2010/2011)
- Ledamot** Kerstin Andreasson Härklättan 269, Lilla Edet
Telefon: 65 60 57 (vald för 2011/12)
- Suppleant** Anita Gustafsson Smedvägen 24, Upphärad
Telefon: (vald för 2011/12)
- Revisor** Per-Axel Andersson Klintens By 203, Prässebo
Telefon: 177 50 pelle.bokis@telia.com (vald för 2011)
- Revisorsuppleant** Anne Marie Andersson (adress se ovan) (vald för 2011)
- Valberedare** Curt Beijer Ljungkullen, Sjuntorp (vald för 2011)
Telefon: 44 11 51
- Valberedare** Matts Mattsson Parkvägen 9, Upphärad (vald för 2011)
Telefon: 44 13 10

Föreningen skaffar postgiro

Nästa år blir det enklare att betala in medlemsavgiften via vårt nyöppnade postgirokonton, mer uppgifter kommer i nästa Kullablad. Men vi behåller också vårt gamla bankkonto 3120 21 07303 som går att använda för insättning av medlemsavgiften. Vill du hellre skicka 50:- i ett kuvert till Aina går det också bra eller betala vid någon av våra träffar på Kulla.

Under 2012 utkommer Kullabladet med 2 nummer, i maj och december. Ansvarig för innehållet är Lena Calmestrand om inte annat anges. Artiklar och andra inlägg tas tacksamt emot. Manusstopp till nr 2/2012 är 1 april.

Kära medlemmar i Backstugans Vänner!

Vi kan se tillbaka på en ny fantastisk Kullasäsong med många visningar (ett 40-tal), program (ett 10-tal) med många nöjda besökare. En mer ingående redogörelse för våra aktiviteter under 2011 kommer i årsmöteshandlingar i Kullabladet nr 2/2012. Under varje lördag och söndag, från 1 maj till 30 september har Kulla varit öppen mellan kl. 14-16 och kl. 15 har man kunnat lyssna till berättelsen om backstugusittarna. Det har också funnits möjlighet att fika till en liten kostnad (10:-) samt titta i fotoalbum och köpa våra skrifter. Jordkällaren har väckt mycket intresse i år och många har undrat huruvida murarna verkligen höll kylan ute under de riktigt kalla vintrarna. Men med en extra dörr så gick det säkert trodde de flesta som noga undersökte murarna. Vattnet har fullständigt flödat in i källaren i år, det är ju inga små mängder som kommit direkt. Så vi har gjort så att vi grävt ur marken framför tröskeln för att sänka nivån och även grävt ett litet dike för att leda bort allt vatten och lagt ett plaströr med nät som hindrar gnagare från att bygga bo där. Röret räcker ganska långt ut på den nedre trädgården och vattnet kan sedan fortsätta i en rännil nedåt mot stenmuren.

I år har vi också grävt ut "grunden". Det visade sig att det var rena berget inunder så någon arkeologisk utgrävning behövdes inte. Andreas Åhman, vår arkeolog från Lödöse museum, trodde inte att där har stått någon byggnad, möjligtvis kunde där ha varit någon form av odling. Så vi (Andreas och jag) bestämde oss för att där har man kanske odlat lin. I bouppteckningen efter Ingebor Larsdotter som avled 1874 fanns ju upptaget flera linredskap.

Till vår hjälp med att torva av grunden kom Klas i Bothult. Han hade den stora maskin som behövdes för att röja av den hårda ytan med alla stubbar och rötter. För att komma in på tomtens skulle han bli tvungen att riva en del av stenmuren och Klas hade fått noggranna föreskrifter om att riva en del av den högra sidan vid ingången. Alldeles till höger fanns nämligen ett gammalt stolphål som vi ville ha fram, eftersom vi hade tänkt göra grindar under hösten.

Men när Klas kommer upp med den stora maskinen till Kulla har han totalt glömt bort vad som gäller och river den vänstra sidan. "Jaha", sa jag till Ingemar, "vi får vänta med att bli förbannade. Det måste vara någon mening med att 'fel sida' blev riven".

Några dagar efter att arbetet med grunden var färdig så kommer jag en tidig morgon upp till Kulla för att diska och när jag på återvägen passerar genom öppningen i muren får jag till min stora förvåning se att precis där Klas slutat riva på den vänstra sidan av muren sticker det fram ett stolphål. Stolphålet visade att det tidigare funnits en större öppning i muren än den som nu var. Så även den här gången kunde jag konstatera, som så många gånger tidigare, att någon hade varit framme och hållit i trådarna på Kulla och vi andra, vi fick nöja oss med att hålla i hatten och hänga med! Så det enda som Ingemar behövde bygga upp på stenmurens vänstra sida var bara hörnet för Klas hade endast raserat muren fram till stolphålet, det var förstås helt perfekt gjort, vilket vi tackar så mycket för.

Sommaren hat svunnit, hösten är här, även om vi till stora delar i år har upplevt hösten som ovanligt varm. Kulla ligger öde och tyst. I år har vi tagit in utemöblerna, allt för att i möjligaste mån stävja "stök" på Kulla. Avfuktare står på plats inne i huset för att förhoppningsvis dra till sig en del av den fukt som det finns mycket av. Nu har också precis blommorna fått flytta hem (11 november) så nu kan kung Vinter komma med hela sitt hov.

Varför inte skynda för ta en promenad nu innan vintern lägrar sig med sina halvmeterhöga drivor. Ta gärna med dig fika och en dyna att sitta på, för stenen är kall.

Men till nästa vår igen står Kulla där ivrigt väntande på att dörrarna åter slås upp att välkomna både gamla och nya besökare till en ny säsong!

Det är väldigt roligt att vi, trots att säsongen för länge sedan är över på Kulla, har så många besökare på vår hemsida varje dag. Du som har dator glömmer väl inte att kika in ibland. Adressen är www.backstugansvanner.se.

Avlidna medlemmar under 2011:

Alf Gustafsson, Upphärad och Berth Karlsson, Upphärad. Tack för ert bidrag till föreningen genom åren som gått.

Nya medlemmar under 2011:

Under året som gått har vi fått många nya medlemmar så jag hoppas att jag inte råkat missa någon av bara farten. Varmt välkomna ska ni i alla fall vara allihop:

Lisbeth Almark och Bernt Nilsson Örtagården Mon Åsaka

Bengt Apell Smedvägen 3 Upphärad

Ulla och Hasse Augustsson Stavrekärr Slättängen Trollhättan

Gun och Karl-Evert Augustsson Kompassgatan 5 Göteborg

Birgitta Bengtsson Kyrkväktarns väg 31 Upphärad

Birgitta Bernhardsson Kärra 131 Lödöse

Lars Dahlberg Snickerivägen 7 Upphärad

Anita Fyhr Virvelvindsgatan 6 Göteborg

Uno Hansson Häftängsvägen 18 Upphärad

Ella och Nils Jacobsen Häftängsvägen 45 Upphärad

Betty Johansson Torpavägen 53 Sjuntorp

Gunnar Johansson Skansenvägen 30 Lilla Edet

Lisbeth Johansson Torpavägen 40 Sjuntorp

Sonja Johansson Östra Fjärilsvägen 119 Trollhättan

Kerstin Karlsson Heden 62 Sjuntorp

Monica Karlsson Rösebacken 101 Frändefors

Mona och Stig Larsson Rommele Olofsgården Sjuntorp

Leif Laurell Nyckleby Övergård Upphärad

Gun och Ove Lindberg Kaprifolvägen 1 Stenungsund

Britt Magnusson Storegård 3 f Nol

Suzan, Ann-Britt, Andrea och Marshall Malden 344 Helman Street Ashland Oregon USA

Carina och Björn Nilsson Verkstadsvägen 6 Upphärad

Elsie Nilsson Fors Stommen 3 Sjuntorp

Valter Nordqvist Tången Sjuntorp

Inga Nyblom Lindåsvägen 8 Upphärad

Asta Olofsson Dromsered 1 Trollhättan

Sara Persson Kronobergsgatan 13 Stockholm

Solveig Persson Rubinvägen 4 Trollhättan

Wiola Pehrsson Lantmannavägen 66 Trollhättan

Lisbeth Staffansson Rörstorp 5 Trollhättan

Anita Stridvall Lextorpsvägen 655 Trollhättan

Carina Svensson Hälltorp 8 Upphärad

Yvonne Svensson Magravägen 217 Sollebrunn

Anette Welander Gunnered 1 Upphärad

En liten glimt av Kullasäsongen 2012

Söndag 29 april startar vår verksamhet med ett styrelsemöte kl. 12.15 varmt välkommen du med som ändå har tänkt komma på den efterföljande städ- och trädgårdsdagen.

Söndag 29 april Städ- och trädgårdsdag på Kulla kl. 14-17. Backstugan bjuder på snabbkaffe och tepåsar men smörgås eller kaffebröd får du själv ta med.

Söndag 6 maj första "Öppet i Backstugan" för säsongen då vi välkomnar gamla och nya besökare till Kulla kl. 13-15. Enkel fika servera till en kostnad av 20:- eller ta med egen fikakorg. Vår nya visningsskrift finns till försäljning.

Söndag 13 maj ÅRSMÖTE på Kulla kl. 13. Efter mötet kommer **Britt-Marie och Hans Göran Lagerholm** att visa bilder och berättar om sin resa till Oregon i maj 2011 där de besökte familjen Maldens.

Söndag 20 maj " Öppet i Backstugan" kl. 13-15.

Resten av programmet för 2012 kommer i Kullabladet nr 2/2012.

Visningsskrift om Kulla

En skrift om Kulla och våra backstugusittare kommer att finnas till försäljning fr.o.m. 6/5 2012 på Kulla. Du som inte har möjlighet att köpa dem på Kulla kan beställa den och få den hemskickad. Skriften kommer också att finnas på en Cd-skiva tillsammans med en hel del bilder från åren på Kulla. Mer om hur du beställer, priser mm kommer i nästa nr.

Utställning om gamla kläder på Kulla 2012

Vi efterlyser gamla kläder före 1950 till en utställning som ska vara på Kulla under säsong 2012. I höstas ordnade Marianne Alfredsson en utställning i Kyrkans Hus med hemsydd underplagg, över 100 år gamla. Tänkt är att vi ska försöka samla in fler plagg och ha en utställning på Kulla under nästa säsong, troligtvis blir det på Backstugans dag i juni. Så upp på vindar och in i garderober och leta efter kläder som kanske mor, mormor eller morsmors mor haft! Skor och hattar tar vi också gärna med. Vi hoppas kunna visa upp en klädkavalkad genom tiderna och berätta om de olika plaggen. Så har du en historia att berätta, vet du vem som burit ditt plagg, skor eller hatt så berätta den gärna. Det gör att kläderna får ett eget liv.

Har du något att bidra med till vår utställning så var vänlig tag kontakt med Marianne på tel. 44 13 89

Lär dig karda, spinna och tova ull

Är du intresserad av att lära dig karda, spinna och tova ull. Vi har fått en ny medlem i föreningen, Birgitta Bernhardsson från Lödöse som kan lära ut. Hon berättade under Backstugans dag om Linets år och visade hur man spinner lin. Finns det ett intresse så ska vi anordna arbetsdagar där vi i föreningen får lära oss om både ull- och linhantering. Tänkt är att vi sedan ska försöka ha lite praktiska arbetsdagar på Kulla under 2013 för allmänheten och lära ut hur man gör. Vi söker alltså dig som vill lära dig en gammal teknik och föra den vidare.

Du anmäler dig till Lena på tel. 44 16 21 eller via mail lena.calmestrand@telia.com

Delta i "Linets år"

Vi söker dig som är intresserad av att lära dig Linet år, dvs. följa hela proceduren med linet från frö till färdigt lin. Vi börjar med att så i maj.

Gör din anmälan till Lena på tel. 44 16 21 eller via mail lena.calmestrand@telia.com

Nybörjarkurs i Släktforskning

Anita Fyhr startar under våren en nybörjarkurs i släktforskning på Kulla. Kursen går på distans och Anita finns med vid 3-4 tillfällen. De andra gånger går kursen som diskussionsgrupp med en handledare. Vid tillfälle nr 6 träffas vi på Landsarkivet. Kursen omfattar 7 studietillfällen. Kostnad 600: - inkl. studiematerial. Kostnaden för den här kursen är ungefär hälften mot en kurs hos studieförbunden, så passa på. För att kursen ska komma igång krävs minst 6 deltagare.

Du anmäler dig till Lena på tel. 44 16 21 eller via mail lena.calmestrand@telia.com

Intresserad av zonterapi

Birgitta Johansson, utbildad zonterapeut, med praktik Trollhättan under flera år har lovat komma till Kulla under 2012 och berätta om en alternativ metod till att hålla sin kropp frisk genom att trycka på fötterna. En tusenårig gammal kunskap som nu åter kommit till heders och som har hjälpt många när inte skolmedicinens råd och medikamenter kunnat. Birgitta kommer att hålla ett föredrag på ca 1,5 timme och lär också ut enkla zonterapiövningar. Kostnad vid 10 deltagare ca 200: - inkl. fika.

Du anmäler dig till Lena på tel. 44 16 21 eller via mail lena.calmestrand@telia.com

Var med och skapa programmet på Kulla 2013

Har du idéer inför säsong 2013 så var med och skapa vår programverksamhet. Kom gärna med dina förslag i god tid före vårt första styrelsemöte den 29 april. För att kunna ha dessa program vill vi också att du själv medverkar i planering och genomförandet av evenemangen.

Fler krafter på Kulla

Vill du hjälpa till på Kulla? Vi behöver bli fler som kan hålla huset öppet på helgerna. Vi behöver de som bakar till programmen, vi behöver de som rensar och sköter om tomten. Vi har alltid användning för dig som kan göra lite av varje på Kulla när så skulle behövas. Så hör gärna av dig till någon av oss i styrelsen.

Kullabiblioteket

Under 2011 har vi köpt in lite böcker till vårt Kullabibliotek. Där finns också artiklar och annat stencilerat material som kan vara av intresse för den som är hembygdsintresserad. Under säsongen nästa år som är 29 april – 14 oktober, kan du som är medlem i föreningen låna från biblioteket. Lånetiden är 14 dagar.

Skänkta saker och vinster 2011

Under året har backstugan fått ta emot en hel del saker till Kulla. Tack alla ni som bidragit med detta. Ett varmt tack även till er som skänkte vinster till våra lotterier under Backstugans dag.

Lotterier under 2012

Jag vill gärna nämna redan nu att Curt Beijer bidrar med en liten skottkärva i trä att ha blommor i till nästa års lotterier. Den vinsten ingår i ett lotteri som kommer att försäljas under Backstugans dag. Backstugans dag är nästa år flyttad från augusti till juni. Mer om programmet i nästa nummer av Kullabladet.

Olga Andersson, backstugusittare på Kulla under 1920-talet tillsammans med sin man Anders, mejerist i Upphärad, och sonen Evert, berättar om sitt liv.

Denna berättelse är nedskrivnen från ett kassetband där har Olga Andersson berättar om sitt liv. Bandet fick jag låna av Elly-Britt Andersson, svärdotter till Olga.

Min far var en fattig arbetarson född i Västerlanda och min mor var en fattig mjölnardotter. Min mor fick börja arbeta vid 10-års ålder. Det var andra tider på den tiden. Ett år efter det att far och mor gift sig kom den första pojken. Han var född 18 augusti 1894. Far gjorde sina möten på Backamo och mor var ensam under tiden. Torpet fick de hjälp med men far trivdes inte med krigarlivet. Året efter 1895 kom det andra barnet, en flicka denna gång. Det var nog slitigt för mor med småbarn, kor och allt annat arbete säkert var säkert var det gott om slantar också. Fast så hade vi ju bröd, smör och ägg från egen skörd. Det dröjde till i december 1897 innan det kom ännu en flicka. Nu blev det ännu värre för mor att vara ensam och far var innerligt utless på Backamo. Han längtade hem till de sina. I januari år 1900 gjorde jag entré. Mor slet som ett djur med de fyra ungarna. Hur orkade hon? Nu tog far till storsläggan för att bli utstraffad och komma ifrån krigarlivet. Så han rymde från mötet och höll sig gömd i skogen och så fick han avsked från det förhatliga Backamo. Men innan dess, år 1902 kom det femte barnet, en flicka. Hur mycket fick inte en mor utstå på den tiden. Nutidens mödrar som får mödrahjälp, barnbidrag, all sjukhusvård och regelbundna besök på mödravårdscentraler skulle ha verkat som en saga för min trötta gamla mamma.

Så flyttade vi till en liten stuga, Stora Bränna. Jag vet inte vad köpeskillingen rörde sig om, men jag tror att det var ungefär 600 kronor. Vad jag vet är att pappa fick låna summa av vår fjärdingsman i Västerlanda, Olle Petter Olsson mot årliga avbetalningar. Jag minns att det var så många svåra stunder när lånet skulle ut. Det kanske rörde sig om 20, 30 kronor och far kanske tjänade 3,50 eller 4 kronor om dagen. Så nog kan man förstå hur svårt det var när avbetalningen skulle göras. Det fanns ett potatishag runtom stugan och det utnyttjades samvetsgrant till allt som kunde bli mat åt familjen. Detta är minnen som är hörsagor som jag inte minns själv utan som jag har hört av mina föräldrar och andra.

Mina egna minnen daterar sig från omkring 1906. Det var det år då jag skulle börja i småskolan. Skolan låg nära mitt hem. Det skulle byggas en ny skola vid kyrkan då den gamla skolan revs. Så vi blev inhysta i en bondgård några månader. Det stora rummet där blev alltså skolsal. Det var ju bra att jag hade så nära till skolan när jag var liten men jag minns inte så mycket av den tiden. Hösten 1907 var den nya kyrkskolan färdig med två lärosalar. En för småskola och en för de två första klasserna i folkskolan. Strax intill den nya skolan låg folkskolan där man sedan gick de två sista klasserna. 6-årig folkskola var obligatorisk för oss små fattiga människor. Jag vet att min bror Gunnar var väldigt duktig i skolan och att skollärare Nyström talade med far om fortsättningsskola. Men det var omöjligt för far att hålla någon i skola längre än nödigt när alla var i behov av livets nödortft. 1905 blev familjen större igen, det var en pojke som kom den här gången som fick namnet Sven. Två år senare seglade det ner ännu en pojke Erik. Två barn till som skulle ha både mat och kläder. Nu var

vi inalles sju stycken. Gunnar hade blivit stor och skulle gå och läsa för prästen. Sedan blev han mjölnardräng hos min morbror i Kode i Bohuslän. Då blev det en mun mindre att mätta. Min äldsta syster Helga var bara 11 år när hon fick gå hos grannen och slita med mjölkning och andra tunga arbeten som förekom på ett lantbruk. Men familjen var inte fulltalig ännu. 1909 kom ett tvillingpar, två flickor. De kom till världen den 29 december, mitt i den kallaste vintern. Hur mor kunde klara den konsten med tvätt och allt i den kalla stugan är en stor gåta för mig. Det fanns inte något cellstoff på den tiden och ingen tvättmaskin heller, stackars mor. Nutidens mödrar skulle inte ha kunna uträtta ett sådant dagsverke som min stackars lilla mor fick utföra i denna fattigdom, i en kall bostad och med dålig ekonomi. Hon sydde av gammalt till oss så vi var rätt bra klädda ändå, fast inte med dagens ögon mätt förstås. Hon var en duktig mor och hon var glad. Ibland kunde man se att bekymmer tryckte henne. Men hon var förtegen om sig själv. Hon var inte den som gick och klagade. Så var det åter dags igen för mor. En sista pojke föddes år 1912. Han skulle heta Arvid. Mamma var då 38 år och hade fått 10 barn. Om inte detta var en prestation med de livsvillkor som man då levde under och med den ekonomin som var så vet jag inte vad en prestation är. Och tro för all del inte att detta är dikt för det är sant vartenda ord.

Gunnar hade nu blivit 16 år och hade arbete hos bönderna. Han fick göra dagsverke som en hel karl fast han inte var äldre. Helga var ett år yngre och hade arbetat hos vår granne sen hon var elva. Varannan dag gick hon i skolan, annars var hon på arbete. Hon bar tunga mjölkflaskor så armarna räckte ända ner till knäna. Nej, man gick inte i skolan tills man var 20 år på den tiden. Vi små människor var bara till för arbete. Vi var dragdjur hos de mer besuttna. Ibland rinner sinnet till på en när man tänker på hur det har varit och man frågar sig varför det var så. De fattiga var för lite upplysta. Det var präster och rika människor som var de dominerande. Prästerna höll folket nere med sin skrämreligion och vad som skulle hända om de inte var laglydiga medborgare. Många var de människor som kanske aldrig läst något annat än katekesen och bibeln. Än höll man nere vetandet så att de lydde blint. Stackars alla fattiga människor som levde under sådana förhållanden. Jag rasar när jag tänker på det. Åren gick och vi växte upp den ena efter den andra. Men så kom storstrejken 1909 och det var hemskt. En sådan stor familj och inga inkomster. Hur kunde pappa klara oss? Det var efter jul, samma år som tvillingarna föddes. Jag var visserligen nio år då men ändå minns jag inte så noga hur det var. Jag minns att pappa grävde ett stort, brett dike mellan Ivars i Bränne och Johannes gårdar medans strejken pågick. Men jag har inga minnen av att vi led nöd. Det är väl så att barnaårens glädje inte kunde grumlas av något. Kanske var man hungrig men då fick man säkert en bit mat och så var det svåra glömt. Mor strävade i skogen och plockade bär av allahanda slag. Det hjälpte till. Vi skaffade en gris på sommaren så att vi hade mat till jul. Ja, julen var alltid en stor glädje för oss. Inga julklappar minns jag att vi fick men gemenskapen i vårt hem var alltid så dominerande. Vi var alltid eniga och hade så roligt. Vi sjöng mycket i vårt hem. Vi var alla musikaliska. Jag minns när pappa kom över ett gammalt dragspel som Sven fick. Han var bara sju år när han lärde sig att spela. Senare blev de musiker både Sven, Erik och Arvid och även Märta var duktig på dragspel. Till jul samlades vi alla om vi hade plats och då var det fest i Stora Bränna.

Skolåren var både roliga och oroliga. Men man längtade efter att bli stor och komma ut i stora världen och klara sig själv. Samma år jag hade läst fram för prästen tog jag plats som barnflicka på en gård där min äldsta syster tjänade. Jag var inte van vid att vara ifrån mor och far. Det var roligt när man fick fara hem. Tänk vad det gamla hemmet var värdefullt att ha. Vi hade alltid så roligt tillsammans när vi var hemma. Gud ska veta att jag älskade varena del av det gamla hemmet. Jag var tillbaka igen på min plats över sommaren och i augusti kom jag hem igen. Efter det skulle jag få en bättre avlönad plats. Men då inträffade något som förändrade hela vår värld. En solig söndag i augusti bröt det första världskriget ut. Det var ett minne som man aldrig glömmer. Kyrkklockorna klämtade så olycksbådande i den varma augustidagen. Folk kom cyklande eller kom gående fram till kyrkan där anslag var uppsatta om omedelbar mobilisering. När man är 14 år och livet precis har blivit lite spännande är det svårt att känna någon direkt rädsla. Vi hade ju inte förut upplevt något liknande. Men vi var inte rädda direkt, fast det blev dock en underlig kuslig stämning som var svår att berätta om. Vi skulle snart komma att förstå vad krig var. Det blev oroligt vid våra gränser. Familjefäder fick lämna sina hem och arbeten för att vakta vårt land. En högerregering satt vid styret i Sveriges riksdag och statsminister Hammarskiöld var tyskvänlig och sände livsmedel och hästar till Tyskland och kriget. Snart fanns det inte mycket kvar här hemma i Sverige vilket ledde till en svår livsmedelskris som i sin tur orsakade en sträng ransonering av allt; mjöl, kött och fläsk, socker och kaffe. Det blev bistra tider i Sverige med ont om arbete och så kom missväxten. Gud straffade människorna. Jag minns att mor malde havre och ärtor blandat med potatis i degen och bakade bröd åt sin stora hungriga barnaskara. Hon köpte smör utan kort hos den bonde som hon arbetade hos och betalade 25: - kilot. Men det var olagligt att handla utan kort. Det fick mina fattiga föräldrar betala för att de skulle få lite näringsriktig föda åt sig och barnen. Jag undrar om de som orsakade detta kunde sova gott under sin torva när de bar sig åt så mot fattiga människor. Ja det var en skriande nöd både i staden och på landsbygden. Det fanns ju de som tjänade på kriget, de som producerade sådant som var nödvändigt för oss fattiga människor, mat framför allt. Människorna från städerna vandrade i stora skaror och bad att få köpa mat utav lantbrukarna. Var det samvetslösa människor som sålde så tog de hur mycket som helst för sina varor. Det var hungern som drog fram. Kriget varade i 4 år. Under tiden hade jag plats på en bondgård. Där arbetade jag knappt ett år. Sen fick jag plats hos min gudfar som blivit ensam på gamla dagar. Han hade en liten gård. Tänk att jag var lite över 15 år och tog en hushållerskeplats, att man bara kunde och vågade. Jag fick ju planera för mat och allt som skulle göras. Under tiden hade min syster Gerda tagit plats i Göteborg. Det lät ju så lockande. Mor och far strävade där hemma med återstoden av barnaskaran. De fick inte släppa taget. Men ännu träffades vi någon gång hemma i Bränne och då var det underbart roligt. Sven och Erik spelade och vi andra dansade och sjöng så det ekade i den gamla stugan. Vår gamla mor log fast hon nog många gånger var trött. Tiden gick trots krig och elände och jag skulle försöka min lycka i Göteborg. Gerda var ju där så det skulle väl gå även för mig. Jag slutade min plats och tog båten till Göteborg. Jag var nära 17 år och fick plats ute på Nya varvet hos en sergeantfamilj som hette Roskvist och som hade 2 pojkar. Här fick jag lära mig vad en s.k. piga var värd. Inte mycket det kan jag

försäkra er. Fast jag var mycket mer bevandrad i hushåll och mat än denna fru Roskvist så var jag inte värd mer än en fluglort och man våga inte säga ett enda ord. Jag bodde inne på Nya varvets kustbevakning. Mycket folk låg där på bevakning av inloppet till Göteborgs hamn och så var kustartilleriets mannar även förlagda till Nya varvet. Jag var nästan rädd att vara där så jag flyttade så småningom in till stan och fick en plats på Norra Liden i Göteborg hos ett judefolk. De bodde på 4:e våningen i ett hus med 5 utan hiss. Jag har ju alltid varit lite klen åt hjärtat och nu när jag skulle bära allt fyra våningar upp så blev jag bara sämre och till slut så jag orkade ej längre. Jag flyttade till fruns syster som bodde så gott som på landet på första våningen. Men där var det fyra barn så det var ganska jobbigt där också. Jag fick stå i källaren och klyva ved och det blev väl för tungt så en dag började jag att hosta upp blod. Jag kom till Sahlgrenska och låg där i 18 dygn. Sen rådde min läkare mig att fara till landet och arbeta. Jag blev hemmavid till november och innan dess grasserade Spanska sjukan. Det var en svår sjukdom och det blev en riktig epidemi. Det var så många som dog att kyrkklockorna ringde varje dag. Det var hemskt. I september dog min syster Gerda, 21 år gammal. Tänk nu var syskonkedjan bruten. Det blev en stor sorg. Mamma var så väldigt ledsen. Hon älskade alla sina barn så mycket. Vi hade ju mist en flicka förut men hon var bara 3 år gammal när hon dog. Det var den ena tvillingen som dog i april 1913. Men det var värre nu. Gerda rycktes bort i sin fagra ungdom. Ja det var många som dog under den hemska farsoten. Kriget rasade även nu men i november 1918 slöts freden. Det var de stolta tyskarna som fick bita i gräset. Fast vi inte haft krig i Sverige så var vi trötta på ransonering och allt som kriget orsakade. Nu skulle det aldrig bli något krig mera, så löd parollen. Men det skulle inte komma att hålla det skulle vi mycket snart få erfara. Men nu gladde vi oss åt freden. Jag reste till en gård i Upphärad som hette Krattorp. Där skulle jag bli bondpiga rätt och slätt. Jag var nära nitton år nu och livet såg man genom rosafärgade glas på den tiden. Slita på en lantgård var inte så lätt men sen när arbetsdagen var slut så var man fri och kunde träffa glada kamrater och man dansade fram genom dagarna. Men än var det underbart roligt att få ledigt en helg då och då och resa hem till mor och far och de andra syskonen. Den ena efter den andra lämnade hemmet för att skaffa sig ett arbete och dagarna gick så fort. Jag hade 25:- i månadslön men ett par skor kostade 25-30:- Ekonomin var väl inte så lysande. Allt hade blivit dyrt och svåråtkomligt efter kriget. Mycket var ju bombat och förstört i utlandet, så det kom inget utifrån. På hösten eller jultiden träffade jag den som skulle bli livets stöd, jag menar Anders. Vi visste snart att det skulle bli vi två. Vi hade underbart roligt tillsammans och livet tycktes äntligen få en mening. Fast gifta oss var svårt att våga. Jag hade en piglön och han en dränglön och då får man inte ha så stora fodringar. Nu var det 1919 och livet var en enda lyckodag. Nog var det roligt att få resa hem till mor och far men det var ändå roligare att träffa Anders. När man är 19 år och kär då finns det inga mörka moln på ens himmel. Så blev det 1920 och 1921 dagen före julafton gifte vi oss i Västerlanda prästgård. Min gamla konfirmationspräst Joel Västman vigde oss. Det föll några vita flingor och jag trodde ju på lyckan, bara jag fick min Anders. Min bror Gunnar och hans Elin var brudvittnen. Vi skulle bo i Bothult där Anders bodde som ungar. Så började vår vardag. Den var inte så lysande. Men vi var nöjda med lotten vi fått. Vi bodde i ett litet rum vilket innehöll

kök, matsal, sängkammare och sällskapsrum. Ja anspråken var inte stora på den tiden. Men lyckan att få vara tillsammans var större än habegären. För varje liten sak vi kunde köpa till vårt hem så var vi glada. Men nu drog det ihop sig att vi skulle bli fler i familjen. 1 mars 1922 kom vår Evert. Nu var vi ännu lyckligare än förut. Det var underbart att få vara tre. Fast det var smått och trångt gick det ett år. Sen hyrde vi ett rum med del i kök men det var inte heller så roligt.

Så vi fick hyra en stuga som hette Kulla för oss själva. Stugan låg i skogen. Det var underbart. Där kan jag nog säga att jag upplevde mina allra underbaraste år. Man var ung och vi var friska. Trots att det var ont om arbete så hade vi mat. Kläder var inte så lätt att få. Men vi var inte så mycket ute så det gick bra. Det var nog där som jag lärde mig att älska skogen. Till våren när man kunde vakna kl. 3 i ottan vid orrspel. Det var så underbart vackert. Fram på våren gol göken utanför stugan. Liljekonvaljerna blommade och bärskogen fanns alldeles inpå stugknuten. Jag minns kvällar på sommaren när vi satt i underbara solnedgångar och lille Evert växte och trivdes långt bort i skogen. Hans första levnadsår fick han tillbringa i lugn och ro. När jag tänker på den tiden längtar jag till den underbara friden. Själen fick något där i skogen. Jag minns septemberdagar med hög och klar himmel. Det rådde lugn och frid i skogen. Jag och Evert kunde gå ut i den nära skogen och plocka 8-10 liter lingon, gå hem och äta lite och sen gå ut igen och plocka 10 liter till. Allt var så roligt på den tiden. Fast vi varken hade radio eller TV så var tiden aldrig lång. Det hände alltid något i naturen. Det var en underbar tid. Jag växte fast vid skogen och sen dess har jag inte kunnat släppa friden där. Så skulle Evert börja skolan och det blev kortare väg för honom att gå om vi flyttade ner till samhället. Efter 5 år i Kulla hyrde vi en lägenhet nere i stationssamhället. Det blev visserligen en bättre bostad, men vad jag saknade fågelsången och den underbara naturen. Året var 1929 när Evert fick börja skolan hos fröken Chierstinin i Lilla Boda skola.

Olof i Tränghult; en 13-årig bondpojkes dagbok år 1840

En bok av Åke Carlson, Eva-Lena Larsson och Gösta Svensson

I ett lönnfack hittades en dagbok från år 1840. Den var skriven av Olof Andersson, en 13-årig bondpojke, som dag för dag noterar vad som händer hemma på gården Tränghult. Vi får en unik inblick i alla de sysslor som hörde till den tidens jordbruk. Olof är också en mycket intresserad fältbiolog, som noggrant antecknar sina iakttagelser i naturen.

Boken innehåller dels dagboken med förklaringar, dels en berättande text, där författarna, men utgångspunkt från dagbokens fakta, låter Olof beskriva de olika sysslorna på gården, från sådd och skörd, slätter, lövtäkt och höbärgning till utfodring och vallning av kreaturen.

Denna bok är gjord för alla, både unga och gamla, som vill veta hur livet på landsbygden förflöt kring 1800-talets mitt. Men ett enkelt språk och över hundra illustrationer ger boken en inblick i en tid som både är annorlunda och lik vår egen.

Föreningen har köpt in 10 böcker. Vi säljer dem utan vinst. Boken kostar 100: -. Beställer du däremot boken från förlaget kostar den 165: -. Boken passar som present, kanske en julklapp, till både stora som små. Den finns att köpa eller beställa hos Lena. Vill du att vi skickar den så tillkommer en fraktkostnad på 36: -.

Slakten Friberg

Nedanstående uppgifter har jag fått låna från Karin Andersson, Upphärad.

Slakten Friberg kommer ifrån Ramsdalen. För den som inte känner till trakten kan jag berätta att man från Upphärad färdas mot Koberg och strax efter det att man passerat bron (Sjöbron) över Vanderydsvattnet kommer en avtagsväg till vänster, försatt med en bom.

Johan Friberg mördades år 1873 på väg till sitt hem i Bredfjällsmaden. I folkmun sades att det var Roosen som varit framme, men Andreas Roos blev aldrig dömd, man fann inga bevis. Rolf Strömberg, en avlägsen ättling till Roosarna har släktforskat och i Kullabiblioteket finns berättelsen om slakten Roos att låna.

Ramsdalen

Förste kände torpare: Olof Friberg (han var glasmästare) hans hustru Ingeborg

Torpare 2 Anders Olofsson Friberg f. 1812 d. 1888 (glasmästare) Hans hustru Annika Arfvidsdotter f. 1808 d. 1867

Barn Anna-Stina f. 1830 g.m. tegelslagare Johan Andersson fr. Velande. Anna-Stina dog vid första barnets födelse.

Barn 2 Johan f. 1831 d. 1833.

Barn 3 Christina f. 1834 g.m. Anders Persson Finneviken, deras barn Pontus Alfred f. 1871 g.m. Hilma Augusta.

Barn 4 Johan f. 1836 g.m. Maria Kron fr. Upphärad, deras barn Josef sjöman gift i Tyskland, Axel, Selma, Johan som drucknade i Sjökullesjön minderårig. Johan Friberg mördades i Upphärad 1873. Maria överlever sin make med 71 år och avlider 1944, nästan 100 år gammal.

Barn 5 Inga-Lena f. 1838 d. 1889,

Barn 6 Anna-Britta f. 1841 d. 1927, Johanna f. 1843 g.m. Anders Persson Finneviken, deras barn Anna Sofia f. 1881 g Pihlblad, Ingeborg g. Almgren. Ameli Natalia g.m. ?

Barn 7 August f. 1846 d. 1923 g.m. Anna-Greta Persdotter fr. Ramsebacken d. 1892, deras barn Jenny Davida f. 1883 d. 1965 g.m. Adolf Karlsson Lilla Aspås, Aster Wiktorina f. 1889 d.

1946 g.m. andelsmejeristen Karl Andersson i Upphärad, Gerda Eisabet f. 1891 d. 1960 g.m. Adolf Johansson fr. Vallerstommen bosatta i Änghagen Upphärad.

Barn 8 Abraham f. 1849 d. 1878 g.m. Kristina Karlsson, deras barn Karl Alfred f. 1876

Den förste kände Friberg var en man benämnd "Jonas Ryttare" han bodde här och deltog i kriget vid Poltava om han var far eller farfar till Olof Friberg är inte säkert känt. På vinden i Ramsdalen förvarades hans klövjesadel som var mycket fin, vad den mött för öde är okänt.

Torpare 3 August Friberg, arrenderade fram till 1919 och betalade med 1 mansdagsverk i veckan + 25 eller 30 fruntimmersdagar.

Torpare 4 Gustaf Karlsson, hans hustru Klara Gustafsdotter från Bron, barn; Agnes, Evald Elin, Lennart, Allan, Anna

Denna familj arrenderade fram till 1941. De betalade med pengar + 6 bärgningsdagar/år.

Ramsdalen utgjordes av 4.72 hektar mark, vilken var uppdelad i småbitar, summa 74 st. Torpet födde 4 kor och häst, men till dessa mejades även gräs från dikesrenar.

Källare, husgrunder och en rejäl stenmur finns kvar.

Växter: Aplar, krikon, oxel, rosor av flera slag bl.a. enligt uppgift av Sveriges äldsta rosor, brandgul flocklilja, syren snöbär, spirea

För länge sedan innan landsväg fanns användes en ridstig genom skogen i närheten av Ramsdalen. På den forslades bl.a. posten som kom från någonstans i Skaraborg och skulle till Gammelös, Gamla Lödöse. Stigen kallades Poststigen.

Kullaalmanackan 2012

*Här kommer lite information om bilderna på årets Kullaalmanacka. Till dig som inte beställt för 2012 kan jag bara säga att det eventuellt kan finnas något enstaka exemplar kvar. Du som är intresserad av en Kullaalmanacka till 2013 kan göra din beställning **senast 1 september nästa år. Då ska almanackorna finnas till avhämtning i samband med Städ- och Trädgårdsdagen på Kulla i oktober.** Vi försöker göra det så enkelt som möjligt för dig som inte bor i Upphärad och som i annat fall måste åka extra för att hämta ditt ex. och sen är det viktigt att tänka miljömässigt och inte använda bilen i onödan!*

Januari:

Harry sitter vid tömmarna på kuskbocken. Han hette Andersson i efternamn och bodde i Rotemaden (Kärret). Harry körde posten i Upphärad i många år. Hasse Augustsson har berättat detta för mig men visste inte flickornas namn. Är det någon av er andra som vet? Tiden är 1940-tal. Fotot i Hasse Augustssons ägo.

Februari:

Klass 3 i Krattorps skola vintern 1947. Lärare: Erna Hammarlund, men Hasse var lite osäker på förnamnet.

Stående från vänster: Barbro Lundkvist, Ina Olsson, Ann Andersson, Mary Gustavsson, Ingela Bengtsson, Sonja Larsson.

Sittande från vänster: Ragnar Karlsson, Jan Olsson, Ingvar Karlsson, Kurt Olof Andreasson, Stig Johansson, Hasse Augustsson, Kurt Andersson. Fotot i Hasses ägo.

Mars:

Kortet är antagligen taget hos Hilda och Jonas i Hörhagen på 1940-talet. Från vänster längst bak: Mannen med fiolstråke och fiol är GökeFrans. Varifrån har han fått det namnet frågade jag Hasse och han svarade: "GökeFrans bodde i Sjöslätten, eller Komaden som det också kallades. Där hade tidigare funnits ett hus som man kallat Gökelia, därav namnet GökeFrans". Bredvid Frans står Hilda. Hon var född 1851 och avled endast några månader innan hon skulle fylla 100 år 1951. Bredvid henne sitter hennes man Jonas, han ser gammal och orkeslös ut redan här men han blev ändå nästan 95 år gammal. Intill honom står en mycket lång person, det är John i Sjöslätten, bror till Signe. Längst till vänster sitter en äldre kvinna som kan vara mormor till Frida, henne som John håller i händerna. Sittandes på golvet framför Hilda är Signe i Sjöslätten och Evert Nordström f. 1907 d. 1982 och morbror till Hasse Augustsson. Bredvid Evert sitter Maj, dotter till Frida. Fotot i Hasses ägo.

Denna notis är tagen ur Trollhättans Tidning (notisen lånad av Hasse).

Upphärads äldsta avliden 1951

Upphärads äldsta invånare änkefru Hilda Karolina Johannesson, Rösebacken, Upphärad har avlidit. Hon var född den 8 april 1851 och skulle alltså om ett par månader ha uppnått de 100 åren. Den bortgångna som är född i Gärdhem inflyttade i unga år till Upphärad. Under sin långa levnad har hon varit gift två gånger. Hon var först gift med lantbrukare Lars Olofsson, Hälltorp som avled i början av 1900-talet, sedan med lantbrukare Jonas Johannesson, Kärret som avled nära 95 år gammal. I det första äktenskapet fick hon 8 barn. Den avlidna har varit frisk och kry tills för ett par år sedan då hon råkade ut för en olyckshändelse. Som närmast sörjande finns två döttrar bosatta i Amerika samt barnbarn, barnbarns barn och barnbarns barnbarn.

April:

Ett äldre kort från Nyckleby Nedergård. Här höstplöjer man med tre par hästar.

Fotot hämtat från Inge Ohlsons pärmar.

Maj:

Nyckleby Nedergård år 1920.

Carl August Johansson och Anna Maria Carlsdotter ägare av Lilla Närgårn (Lilla Nedergården) med barnen Signe och Gustav. Karl f. 1874 och Anna 1877, Signe f. 1908 och Gustav 1910.

Karl och Anna avstyckar Kulla och försäljer fastigheten till Lars Albin, Oskar Albin Larsson 1913 för 225 kronor. Fastigheten kom att heta Oskarsberg. Foto från Inges album.

Juni:

Signe på Sjöslätten. Hon gifte sig aldrig. Hon hade en ko och hon städade i skolorna tillsammans med Emelia i Komaden. Hon var granne med Signe. Signes hus revs i juni 2010. Tyvärr uppmärksammades aldrig detta utan rivningen bara skedde, tydligen utan ägarens (ett systerbarns vetskap). Detta hus hade annars lätt kunnat räddas eller åtminstone flyttats till en tillfällig plats. Foto från Hasses album.

Juli:

Flygfoto från Kortestommen. Är det 1950-tal? Lägga märke till att där korna går nu är en väg, Kärrebergsvägen. Foto från Inges album.

Augusti:

Se Kullabladets framsida. Fotot i Solveig Perssons ägo.

September:

Skogshagen (Kullen).

Stället låg norr om Högsvedjan. Här bodde Petter Eriksson f. 1823 d. 1914 och hans hustru Maria Kajsa f. 1837 d. 1928. Petter sitter t.h. på bilden. Han var snickare och skicklig laggkärlsmakare. Han tillverkade också likkistor. Huset revs 1929 och flyttades till Överås i Upphärads samhälle. Från vänster står Petters son Johan Edvin Pettersson f. 1865. Johans dotter Tekla f. 1891 och hans hustru Emelia Andersdotter f. 1869.

Av Teklas ålder att döma bör kortet vara taget före år 1900. Observera att det endast är den gamla delen av stugan som är spånklädd, tillbyggnaden som gjorde huset till ett s.k. parstuga har nakna timmerstockar. Fotot ingår i Inges samlingar.

Oktober:

Vallerstommen (Bjurdammen) – Upphärad's äldsta hus.

På stenen sitter Albert Andersson Vadboda.

I mitten står Eva Olsdotter f. 1852.

Till vänster Evas son Emil Johansson f. 1888 d. 1940.

Fotot ingår i Inges samlingar.

November

Vadet låg vid motionsslingan och revs på 1980-talet. I huset bodde Karin Andersson svärföräldrar innan huset blev scoutstuga. Där hade tidigare Oskar Martinsson med familj bott. Oskar Martinsson var ett namn som förekom i mordutredningen angående mordet i Nyckleby 1907 när en man hittats död i en damm på tomten. Fotot i Matts Mattssons ägo.

December:

Julspel i Upphärad. Man gick omkring i gårdarna och gjorde upptåg. Säkert blev man också trakterad av både det ena och det andra.

Längst fram Judas med pungen. Hasse berättar att han tidigare hört att Evert Nordström spelat Judas, men han visste inte om Evert är med här på kortet. Artur Larsson i Hålhagen har tidigare spelat kung Herodes men han visste inte heller om det är han här på kortet. Artur hade en bror som hette Sven och som var målare i Upphärad. Herodes sitter bakom Judas till höger. Hasses pappa f. 1905 är stjärngosse och står längst bak med mörk strut. Fotot i Hasses ägo.

Ur Vrakplundrare, storsjöfiskare och vanligt folk – en släktkrönika från Tjörn

av Anita Fyhr

Brita Stinas öde griper tag i en. När hon var sjutton år inträffade åter ett skeppsbrott utanför Härö på Tjörn. Från det förlista fartyget hade man samlat porslin i en korg som stod obebakad och härifrån plockade Brita Stina till sig två tallrikar och en karott som hon bar hem.

Brita Stinas mor Helena blev orolig när dottern kom hem med porslinet efter hon visste vilka påföljder ett sådant brott kunde få. Nästa morgon bad hon om ett enskilt samtal med tulltjänstemannen som övervakade bärgningen. Hon ville lämna tillbaka det stulna godset och samtidigt be honom ha överseende med dotterns handling. Tulltjänstemannen såg dock inte mellan fingrarna utan anmälde brottet.

Vi rättegången som följde i september 1865 företrädde Brita Stina av sin mor Helena. Det stulna porslinet värderades till 83 och 1/3 öre. Summan kan jämföras med lönen för ett dagsverke i bärgningsarbetet vilket var 1 riksdaler och 50 öre.

Brita Stina dömdes den 18 april 1866 att ". . . för stöld från strandat fartyg undergå sex månaders straffarbete samt vara medborgerligt förtroende förlustig under sju år".

Den 8 maj hade Brita Stina suttit häktad en månad och fördes nu tillsammans med tre andra kvinnor från Kyrkesund till cellfängelset i Göteborg. Två av kvinnorna hade spädbarn med sig som dagen därpå togs om hand av fattigvårdsstyrelsen i Göteborg. En av kvinnorna var gravid och födde under fängelsevistelsen en dotter som fjorton dagar gammal lämnades till kvinnans syster från Härön.

I mottagningsboken står det om Britta Stina att hon är född 17 februari 1847 på Härön å Tjörn och att hon senast vistats där som hemmadotter. Vidare att hon har blont hår, blå ögon och trindlagt ansikte. Med sig har hon en klänning, tre kjortlar, ett livstycke, tre lintyg, ett förkläde, en schal, tre huvuddukar, en kofta ett par strumpor, ett par kängor samt 3 riksdaler och 13 öre i kontanter.

Fängelsecellerna var 1,5 x 2,5 meter. De fyra kvinnorna fick arbeta varje dag och hade inte tillåtelse att prata med varandra. Britta arbetade flitigt och vid utskrivningen ägde hon 8 riksdaler och 85 öre.

Vad gällde det förlorade medborgerliga förtroendet fick hon så småningom enskild bot av nådiga prästen och erhöll absolution, det vill säga syndernas förlåtelse.

1869 gifte sig Britta Stina med Olof Johannesson, don var då 22 år. Tillsammans fick de sonen Amadeus och döttrarna Ida och Hilda.

Britta Stina gick bort vid 34 års ålder, barnen var då elva, åtta och tre år gamla. Det står inte antecknat någonstans vad som var orsaken till dödsfallet, kanske var det barnsörd. Vid hennes död var Olof på "utrikes" sjöfart och de tre barnen togs omhand av hjälpsamma människor.

En sägen hämtad från L.M. Svenungssons bok Hjärtum-Västerlanda Inlands Torpe

En sägen som har samband med Hjärtums kyrka förtäljer att den klocka som före ombyggnaden 1901 fanns där i forna tider blivit förbytt med Rommele kyrkklocka i Flundre. Hjärtums äldsta klocka, som sålunda skulle vara i Rommele var av bättre slag än den i Hjärtum till 1901 begagnade. I ofredstider blev hon förd över älven av på Hjärtumssidan rövande svenskar eller av bygdens egna för att i det c:a en mil avlägsna Rommele förvaras undan fiendehänder och blev vid återställandet utbytt mot en sämre. Gyldenlove tros, då han 1676 hade sitt kvarter på Utby varit betänkt på att få ändrat det för Hjärtum

ofördelaktiga utbytet, men avstått därifrån då ingen visshet om huruvida ryktet om klockorna talde sanning stod att få; väl också emedan det hade sina risker att göra krigisk rättskipning inåt flundrebygden. Ödman anför 1746 att "en Piga för 100de år sedan lefwat i Hiertum by, som kallades Elin Håka, in emot 100:e år gammal, hwilcken hwar gång hon hörde när Östanwind war Romeleds klocka, klageligen sucka ock sagt: Ack! Thet är wår klocka jag hörer, thet är wår Klocka jag hörer".

Larssons affär, Pensionatet i Upphärad och Så kom Upphärad Missionsförsamlingen till

av Erna Gustafsson

Larssons speceriaffär låg alldeles intill järnvägsövergången på samma sida som vägen fram till Pensionatet. Första ägarna till denna affär var Selma och Carl-Johan Larsson. Den övertogs senare av deras 2 döttrar Signe och Karin. Det fanns ytterligare barn i familjen, en dotter Anna som arbetade i Trollhättan och en son Roland som drev taxirörelse i Upphärad. Jag gifte mig 1958 och i Larssons affär handlade jag som nygift varje vecka. Det var kvitton med 3 % återbäring på den tiden. Procenten fick man handla för i januari. Alla kvitton sparades och räknade ihop innan inlämningen. När affären sedan kontrollräknat var det fritt fram att handla för återbäringen. Jag handlade specerier, mjölk, smör grädde och bröd i denna affär. När jag varit kund några månader frågade Signe om jag ville köpa "Nykärnat" smör. Jag köpte ½ kg smör och det var riktigt smör. Då jag talade om detta för min svärfar, var hans kommentar. "Nu är DU kund hos Larssons.

För mina första procentpengar köpte jag en blomvas plus varor jag behövde. Vasen har jag kvar ännu (2011).

Pensionatet

Pensionatet i Upphärad drevs av Fridolf och Oscaria Johansson under många år. Pensionatet var en liten idyll, en mindre gul villa i två våningar insvept i en vacker trädgård och massor av blommor. En allé av träd ledde fram till pensionatet. Här bodde en hel del folk kortare eller längre perioder, framför allt under vår, sommar och höst. Jag vet en dam från Göteborg som kom i taxi och bodde här tillsammans med sin sällskapsdam från början av maj till augusti. Hon var släkt till Olof Asklund som hade ett känt bageri i Göteborg.

Allt är borta sedan många år. Det enda som finns kvar är några fruktträd som står till höger om du åker över järnvägen mot Sjuntorp.

På tomten fanns också en mindre byggnad och i den bodde en flicka som arbetade i köket, Det var nog olika flickor varje år. En som jag träffade var ifrån Dalsland.

Så kom Upphärad Missionsförsamling till

Min familj flyttade till Upphärad 1941. Vi kom från Älvängen. Mamma och pappa var medlemmar i Svenska Missionsförbundet och församlingen i Älvängen.

Någon sådan fanns inte i Upphärad varför mamma, Agda Andersson, tog kontakt med församlingarna i Trollhättan för att få lite hjälp med sångböcker, lokal med mera för att starta söndagsskola. Mamma hade varit söndagsskolelärare i många år och hon fick många barn i Upphärad redan första terminen.

Söndagsskolan höll till på "Stansis Kafé" andra våningen. Den lokalen hyrdes under några år ganska ofta även de som inte tillhörde församlingen. Ibland kom det körer från olika ställen bl.a. från Sollebrunn.

Verksamheten växte undan för undan och snart bildades en församling. Skomakare Sven Hellström med fru Hildur tillhörde från början församlingen och de bodde centralt i Upphärad. Han byggde en lokal på sin tomt där söndagsskola och gudstjänster kunde hållas. Tanken att få en större möteslokal och andra utrymmen kom så småningom och blev verklighet. Det var en stor dag för församlingen då kyrkan invigdes i början av 1950-talet. Medlemsantalet var inte stort, jag tror det rörde sig om c:a 30 personer som åstadkom detta.

Ungdomsverksamheten fanns också under många år. Missionsauktioner hölls årligen där det såldes handarbeten, hembakat plus en massa annat.

Mina föräldrar, Agda och Erik Andersson, flyttade från Upphärad 1946 men lämnade aldrig församlingen. Tåget gick ju tätt på den tiden och det tog inte många minuter att åka mellan Älvängen och Upphärad. Mamma fortsatte även då med söndagsskolan i Upphärad.

Det har tyvärr gått med Upphärad Missionsförsamling som på många andra småorter. Den har försvunnit. Medlemmar har flyttat eller blivit gamla och dött, ingen finns kvar idag. Lite tråkigt känns det för mig som dotter till söndagsskolefröken Agda Andersson då jag har haft allt så nära mig. Byggnaden (Kyrkan) finns ju kvar men vad den används till numera är för mig okänt.

Missionskyrkan i Upphärad, invigningsdagen i början av 1950-talet.

Söndagsskolelärarinnan i Missionskyrkan Agda Andersson, Ernas mamma

Och så till sist ett boktips:

Om du vill veta mer om torparen och hans liv och leverne så kan jag verkligen rekommendera Ivan Svanströms böcker *Torparna*, *Byborna* och *Sockenborna*. Böckerna utgavs i samarbete med Riksförbundet för hembygdsvård mellan åren 1975-82.

Ivan Svanström var själv ordförande i Samfundet för hembygdsvård och torparson från Lofta socken i Kalmar län där fadern var torpare.

Torparna utgjorde en väl avgränsad grupp mellan arrendatorerna och backstugusittarna, men det är inte enbart om torparnas rättsliga status som boken handlar. Författaren vill gärna finna människan, torparen, torparmor och barnen, låta oss ana vad de tänkte och kände, hur de fröjdades vid medgång och god skörd och hur de gruvade sig för olyckor, Ivan Svanström beskriver även hur marken odlades, vilken teknik och vilka redskap som användes, oxarna, byggnaderna på torpet, vällingklockan. Han manar även hembygdsrörelsen att göra torpinventeringar för att därmed dokumentera "de små grå husens" historia.

Byborna, en bok om seder och bruk, arbete och fester, slit, möda och glädjeämnen berättas det om i denna skildring. Ivan Svanström hoppas med *Byborna* kunna inspirera och locka andra att dokumentera bylivet i sina egna hemtrakter. Berätta vad som hänt med byarna i vårt land. Han också göra läsaren uppmärksam på denna angelägna fråga: Finns det någon framtid för byn?

Sockenborna är den tredje och avslutande delen i Ivan Svanströms skildring av torparnas och böndernas liv och förhållanden i de svenska socknarna.

I centrum av socknen låg kyrkan, skolan och lanthandeln. Det var kring dessa byggnader människorna samlades och ventilerade vad som försiggick i socknen. Men de egentliga besluten om socknens angelägenheter fattades vid sockenstämman, där godsherrn var röstmässigt dominerande och prästen mestadels ordförande. En annan central plats i socknen var herrgården. Därifrån utgick många nyheter, eftersom man där i allmänhet innehade såväl ekonomiska resurser som utbildat folk.

I *Sockenborna* som är rikt illustrerad med äldre bilder, beskrivs det mesta som ryms inom socknen, alltifrån frågor om väghållning, fattigvård, skolundervisning, brandstod, salpetersjudning och vargbekämpning till beskrivningar av de olika hantverkarnas sysslor.

Mycket intressanta böcker för den som är intresserad av hur livet gestaltade sig förr. En glimt av ett liv som numera helt har försvunnit och som bara finns nedtecknat i skrift.

Backstugans Vänners medlemsförteckning 2011 08 18

Alfredsson, Marianne Häftängsvägen 17 Tel 44 13 89 Upphärad

Almark, Lisbeth och Bernt Nilsson Örtagården Mon Åsaka 461 95 Trollhättan

Andersson, Anne-Marie och Per-Axel Klintens By 203 460 12 Prässebo Tel. 177 50

Andersson, Britta och Eskil Häftängsvägen 12 Upphärad Tel. 44 10 40

Andersson, Elly-Britt Slättbergsvägen 3 B 461 41 Trollhättan Tel. 156 89

Andersson, Inger och Kjell Kättetorpet 3223 Upphärad Tel. 44 13 11

Andersson, Karin Kyrkväktarns väg 27 Upphärad Tel. 44 12 19

Andersson, Roj Artorp Andersgården Upphärad Tel. 44 12 41

Andersson, Siv och Stig Bergkullevägen 269 461 66 Trollhättan Tel. 725 49

Andersson, Tommy Hansehagsvägen 15 Upphärad Tel. 44 14 28

Andersson, Tuve Swedenborgsgatan 5 461 39 Trollhättan Tel. 393 79

Andreasson, Anna Drottninggatan 60 A 461 33 Trollhättan Tel. 325 59

Andreasson, Britt-Marie och Kurt Smedvägen 1 Upphärad Tel. 44 12 56

Andreasson, Kerstin Härklättan 269 463 94 Lilla Edet Tel. 65 60 57

Apell, Bengt Smedvägen 3 Upphärad Tel.

Augustsson, Hasse och Ulla Stavekärr Slättängen 461 95 Trollhättan

Augustsson, Karl-Evert och Gun Kompassgatan 5 413 16 Göteborg Tel. 031-14 08 24

Beijer, Berit och Curt Ljungkullen 461 97 Sjuntorp Tel. 44 11 51

Bengtsson, Birgitta Kyrkväktarns väg 31 Upphärad

Bengtsson, Ingrid Parkvägen 3 Upphärad Tel. 44 12 27

Benjaminsson, Solvi Kyrkvägen 36 461 78 Sjuntorp Tel. 44 15 48

Bernhardsson, Birgitta Kärra 131 463 95 Lödöse

Berntsson, Connie Kyrkväktarns väg 25 Upphärad Tel. 44 13 18

Emma Bönnestig Hjärtumsvägen 4 461 57 Trollhättan Tel. 315 11

Börjesson, Gun Kvarnliden 2360 Upphärad Tel. 44 14 39

Calmestrand, Lena och Maria Kyrkväktarns väg 11 Upphärad Tel. 44 16 21

Calmestrand, Åke Kyrkväktarns väg 9 Upphärad

Carlson, Lillemor och Ingemar Bothultsvägen 5 Upphärad Tel. 44 13 03

Dahlberg, Lars Snickerivägen 7 Upphärad Tel. 44 10 55

Davidsson, Siw Sundskajen 2 216 43 Limhamn Tel. 040-36 75 65

Eriksson, Viktoria Klintens By 214 460 12 Prässebo Tel. 66 71 46

Fyhr, Anita Virvelvindsgatan 6 417 02 Göteborg

Gustafsson, Anita Smedvägen 24 Upphärad Tel. 44 14 23

Gustafsson, Sonja Skrågatan 4 691 34 Karlskoga Tel. 0586-38518

Gustavsson, Erna och Gerhard Tingvallavägen 3 461 32 Trollhättan Tel. 65 12 42

Hansson, Ingegerd och Andersson, Nils Stora Boda Stålliden 3164 461 99 Upphärad Tel. 44 14 11

Hansson, Uno Häftängsvägen 18 Upphärad

Håkansson, Kathleen Strömslundsvägen 24 461 57 Trollhättan Tel. 357 93

Jacobsen, Ella och Nils Björkelund 3061 461 79 Upphärad

Johansson, Betty Torpavägen 53 461 77 Sjuntorp

Johansson, Gunnar Skansenvägen 20 463 30 Lilla Edet

Johansson, Lisbeth, Torpavägen 40 461 77 Sjuntorp

Johansson, Sonja Östra Fjärilsvägen 119 461 64 Trollhättan

Karlsson, Anna och Åke Kämpegatan 49 451 32 Uddevalla Tel. 0522-308 26

Karlsson, Kerstin Heden 62 461 96 Sjuntorp Tel. 44 41 71

Karlsson, Monica Rösebacken 101 461 64 Frändefors 0521-420 38

Lagerholm, Britt- Marie och Hans Göran Ekebacken 16 429 42 Särö Tel. 031-95 54 22

Larsson, Inga-Lisa Sjuntorpsvägen 16 Upphärad Tel. 44 12 52

Larsson, Mona och Stig Rommele Olofsgården 2 461 97 Sjuntorp

Laurell, Leif Nyckleby Övergård 1 461 79 Upphärad

Lindberg, Gun och Ove Kaprifolvägen 1 444 45 Stenungsund

Ljunggren, Sven Kanaltorget 4 461 31 Trollhättan Tel. 157 14

Ludvigsson, Astrid Ågatan 13 466 31 Sollebrunn Tel. 0322-40461

Magnusson, Aina Västra Lindåsvägen 22 461 79 Upphärad Tel. 44 11 61

Magnusson, Britt Storegård 3f 449 42 Nol

Malden, Marshall, Suzan, Ann Britt och Andrea 344 Helman Street Ashland, OR 97 520 USA

Mattsson, Matts Parkvägen 9 Upphärad Tel. 44 13 10

Nilsson, Carina och Björn Verkstadsvägen 6 Upphärad Tel. 070 688 87 92

Nilsson, Elsie Fors Stommen 3 461 78 Sjuntorp Tel. 103 51

Nordqvist, Valter Tången 461 99 Sjuntorp Tel. 44 04 51

Nyblom, Inga Västra Lindåsvägen 8 461 79 Upphärad Tel. 44 10 97

Olofsson, Asta och Ingvar Dromsered 1 461 92 Trollhättan Tel. 42 71 30

Olsson, Alfild Hjortmossegatan 54 461 51 Trollhättan Tel. 48 17 76

Ohlson, Inge Skyttegatan 7 463 30 Lilla Edet Tel. 65 07 91

Olsson, Lisbeth Norra Ekelöv 310 442 95 Håltå Tel. 0303-22 26 84

Persson, Birgitta och Per-Ivar Rosenlindsvägen 4 Upphärad Tel. 44 12 28

Pehrsson, Wiola Lantmannavägen 66 461 60 Trollhättan Tel. 350 05

Persson, Sara Kronobergsgatan 13 6 tr. 112 38 Stockholm

Persson, Solveig Rubinvägen 4 461 73 Trollhättan

Pethersson, Inga och Karl-Erik Kronängsvägen 3 Upphärad Tel. 44 10 27

Stadsbiblioteket Trollhättan Tel. 49 50 00

Staffansson, Lisbet Rörstorp 5 461 98 Trollhättan Tel. 42 50 84

Stridvall, Anita Lextorpsvägen 655 461 64 Trollhättan Tel. 0730 92 47 49

Studieförbundet Vuxenskolan Föreningsgatan 9 461 30 Trollhättan Tel. 199 00

Svensson, Carina Hälltorp 8 461 99 Upphärad Tel. 44 11 97

Svensson, Yvonne Magravägen 217 466 92 Sollenbrunn Tel. 070 583 58 54

Thorén, Doris Almåsvägen 8 Upphärad Tel. 44 12 20

Welander, Anette Gunnered 1 461 99 Upphärad Tel. 44 10 88

Ett stort tack till alla er som medverkat under Kullaåret 2011, vare sig det handlat om styrelsearbete, gräsklippning, rensning, lotteriförsäljning, bakning, visning, målningsarbete, grävningsarbete, räfsning, föredrag, kopiering, bidragsgivning mm.

En riktigt God Jul och ett Gott Nytt Kullaår 2012

önskar Lena